

HENRYK OESTERREICHER

(1892–1942)

rodził się 18 lutego 1892 r. w Przemyślu jako syn sekretarza starostwa. W tamtejszym gimnazjum zdał w 1910 r. maturę z odznaczeniem. W r. 1912 zaczął studiować prawo na Uniwersytecie Lwowskim, następnie jednak przeniósł się na slawistykę i germanistykę.

Studia przerwała mu I wojna światowa i służba wojskowa w armii austriackiej. Jako podporucznik znalazł się na froncie włoskim, gdzie został ciężko ranny.

W r. 1917 powrócił na studia do Lwowa. Uczestniczył w seminariach Oswalda Balzera i Władysława Abrahama, słuchał wykładów Adama Antoniego Kryńskiego, Henryka Ułaszyna i Kazimierza Nitscha, za którym w drugim semestrze roku akademickiego 1919/1920 przeniósł się na Uniwersytet Jagielloński. Poza Nitschem bliskie związki naukowe łączyły go z Janem Łosiem.

W r. 1920 znów jako ochotnik poszedł na front. Od lutego do listopada służył w armii polskiej podczas wojny polsko-bolszewickiej. Powtórnie ranny w bitwie pod Płońskiem, został ostatecznie zwolniony z wojska.

W r. 1921 ukończył uniwersytet. Podjął pracę początkowo jako zastępca nauczyciela w krakowskim Państwowym Gimnazjum VI, potem jako nauczyciel w Państwowym Gimnazjum VII. We wrześniu 1922 r. został zastępcą asystenta, później młodszym i starszym asystentem w Katedrze Języka Polskiego i Języków Słowiańskich UJ. Od lutego 1929 r. zatrudniony był jako starszy asystent w Katedrze Gramatyki Porównawczej Indoeuropejskiej, od 1 stycznia 1935 r. — jako adiunkt w Studium Słowiańskim UJ.

Doktoryzował się w lutym 1924 r. pod kierunkiem Kazimierza Nitscha na podstawie rozprawy *Imiestów bierny w języku polskim* („Rozprawy PAU. Wydział Filologiczny” LXI, 1926, nr 6), za którą w r. 1928 otrzymał II nagrodę na konkursie naukowym Związku Stowarzyszenia Asystentów Wyższych Uczelni RP.

W 1920 r. Jan Łoś zaangażował Oesterreichera do pracy nad *Słownikiem staropolskim*. Po śmierci Łośa w 1928 r. uczony objął kierownictwo pracowni tego słownika w Polskiej Akademii Umiejętności.

Od 1925 r. współpracował z Komisją Językową Polskiej Akademii Umiejętności; w latach 1927–1933 pełnił funkcję jej sekretarza. W 1927 r. wszedł do Głównego Zarządu Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego. Od 1931 r. pracował w redakcji „Języka Polskiego”. W latach 1935–1938 był członkiem Komitetu Ortograficznego.

We wrześniu 1939 r. jako oficer rezerwy stawił się znów do służby wojskowej i w poszukiwaniu frontu wschodniego zawędrował aż do Poczajowa, po czym w połowie listopada przez Lwów wrócił do Krakowa. Ciężko chory na nerki, cierpiący na nadciśnienie jeszcze od czasów I wojny światowej, nie przetrzymał gwałtownego rozwoju choroby w latach okupacji. Zmarł na uremię 15 czerwca 1942 r. w Krakowie.

Ciężka choroba, z którą borykał się od młodości, sprawiła, że nie zdołał się habilitować; jego opublikowany dorobek naukowy również nie był obfity. Oesterreicher, człowiek gruntownie wykształcony i naukowo dojrzały, był autorem jednej obszerniejszej pracy, dzięki której się doktoryzował — *Imiestów bierny w języku polskim*. Rozprawę tę cenił ogromnie mistrz Oesterreichera — Kazimierz Nitsch. Temat tej

rozprawy, w tamtym czasie w żadnym z języków słowiańskich nie opracowany, zyskał dogłębne omówienie historyczne na podstawie obfitego materiału filologicznego — od *Kazań świętokrzyskich* po pisarzy współczesnych — oraz wyczerpującą analizę strukturalną: morfologiczną, semantyczną i składniową. Praca, licząca 76 stron druku, stanowi aktualną do dziś monografię tej formy gramatycznej.

Inne prace uczonego, rozsiane po czasopismach, a głównie publikowane w „Języku Polskim”, dotyczą zagadnień gramatyki staropolskiej lub słownictwa. Na wymienienie zasługują: pierwsza rozprawa powstała jeszcze na lwowskim seminarium Nitscha, pt. *Dopełniacz l. mn. rzeczowników nijakich typu narzędzie, kazanie* („Język Polski” V, 1920, s. 39–44) oraz *Polskie „po polsku”* („Język Polski” XI, 1926, s. 176–179), *Bania i łaźnia* („Język Polski” XVI, 1931, s. 9–11) czy *Łazy* (w: *Symbolae grammaticae in honorem Ioannis Rozwadowski*, II, Kraków 1927, s. 389–392). Historii języka dotyczy artykuł *Nieco o dialecie polskim w 11-języcznym słowniku Kalepina z r. 1590* („Prace Filologiczne” XII, 1927, s. 465–473), a problematyki leksykograficzno-gwarowej — *Z zasobów gwarowych w dawnych słownikach* („Slavia Occidentalis” XIII, 1934, s. 1–8).

Większą część życia poświęcił Oesterreicher *Słownikowi staropolskiemu*, nad którym pracował przez 18 lat. Sporządził do niego m.in. cały słownik największego polskiego zabytku przemysłowego *Rozmyślanie o żywocie Pana Jezusa*. Zabytek ten zamierzał też opracować źródłowo, odtwarzając z jego ustępów średniowieczny, nie zachowany przekład Nowego Testamentu. Ogromne nadzieje z pracą tą wiązali i Jan Łoś, i Kazimierz Nitsch. Choroba autora uniemożliwiła mu jednak kontynuację pracy.

W każdym razie materiały przygotowane przez Oesterreichera dla *Słownika staropolskiego* stanowiły najważniejszą część zbioru.

W swojej działalności pedagogicznej wyróżniał się Oesterreicher umiejętnością jasnego podawania wiedzy, taktem i życzliwością. Miłe, spokojne usposobienie zjednywało mu sympatię studentów, z którymi prowadził ćwiczenia z fonetyki opisowej i gramatyki języka polskiego.

Stanowił wybitną osobowość naukową, nie w pełni jednak zrealizowaną przez splot tragicznych okoliczności zewnętrznych.

Bibliografia

- J. Hulewicz, *Wysiłki Akademii Umiejętności w Krakowie na polu językoznawstwa polskiego w latach 1873–1928*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Językoznawcze. Filologia” 8, Kraków 1961, s. 235–267.
 K. Nitsch, *Sp. Henryk Oesterreicher*, „Język Polski” XXVI, 1946, s. 1–5.
 S. Urbańczyk, *Oesterreicher Henryk*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIII/3, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1978, s. 583–584.
 S. Urbańczyk, *Językoznawstwo i slawistyka*, [w:] *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952. Nauki humanistyczne i społeczne*, Wrocław 1974, s. 276–280.
Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historia katedr, red. W. Taszycki, A. Zaręba, Kraków 1964.